

מדינה בדרך – לקט מקורות - 1

רקע

ב-25 באוגוסט 1933 נחם הסכם ההעברה בין הסוכנות היהודית לבין השלטון הנאצי בגרמניה. במסגרת ההסכם אפשרו הנאצים ליהודים תושבי גרמניה למכור את הרכוש שבבעלותם ושנמצא בשטח השלטון הנאצי ולהעביר את תמורת המכירה לארץ ישראל. על פי חוקי נירנברג, הרכוש היהודי היה מיועד להפקעה על ידי השלטון הנאצי. ההסכם אפשר ליהודים גרמנים לעלות לארץ ישראל תוך הצלת חלק מרכושם.

מאחר שהוטלו מגבלות חמורות על הוצאת כספים מגרמניה, הדרך העיקרית שעמדה בפני היהודים שביקשו להציל חלק מרכושם הייתה באמצעות רכישת סחורות גרמניות והעברתן לארץ ישראל, ובעיקר ציוד מכני הכולל מכשירים ומכונות. יהודים גרמניים שהצליחו להוכיח שברשותם חשבון בנק בארץ ישראל ובו יותר מ-1,000 לירות שטרלינג קיבלו סרטיפיקט – אישור עלייה לארץ ישראל שהייתה תחת שלטון בריטי. היישוב בארץ ישראל באותה התקופה שיווע לצידוד חקלאי לצורך פיתוח ההתיישבות היהודית. בשנים 1933-1934 שהה לוי אשכול בברלין כנציג המשרד הארצישראלי, שסיפק שירותים למועמדים לעלייה. אשכול הוביל את הדיונים מול משרד הכלכלה הגרמני לתיאום מפעל ה"העברה" ובניסיון לקדם השקעות בפיתוח ארץ ישראל כולה, לצד המענה לצורכיהם האישיים של הפליטים והעולים.

אל: דוד בן גוריון ודב הוז, לונדון

ברלין, אוקטובר 1935

לחברים דוד בן גוריון ודב הוז שלום,

באין יודע מי מכבד בלונדון הנני כותב לשניכם. ברצוני להפנות את תשומת הלב לשאלת הטרנספר (ההעברה). בשעה טרופה זו הרי הטרנספר ככל זאת אחת השאלות הכי נכבדות, אשר ממנה תוצאות רבות. מאחר הקונגרס עד עכשיו חל שינוי כביר. מנירנברג הרעים הרעם על שבת ישראל וכולם אוחזים במקל נודדים. ומי יודע מה ילד מחר. כולם מחפשים מוצא קודם כולו לרכוש, למען מלך אחר כך גם את הנפש. אפשר לאסוף עשרות מיליונים מרקים כאסוף ביצים עצובות. אם אנקוט מספר של מאה מיליונים מרקים במשך שנה לא אגזים. באים אנשים ומציעים לקרן הקיימת לישראל לגטים – צוואת חיים של מיליונים והשאלה איך להעביר את הסכומים האלה. [...]

בחוגי ארגוני הארץ מדברים על ליקוודציונס – בנק לרכוש היהודי. מוכרחים למצוא דרך להרחבת מסגרת הטרנספר של רכוש יהודי מאשכנז לארצות אחרות, בעיקר אמריקה.

ידעתי כי לא מילתא זוטרתא (ענין פעוט) היא וכי בויקט (חרם) על ישראל קיים. חושבני כי האקלקטיווה (הנהלה) עם וייצמן בראש צריכים לקרוא להתייעצות דחופה של ראשי היהדות ודובריה באמריקה ואולי פולין ובאופן מיוחד לגולד לפניהם את מגילת אשכנז כשם שהיא כיום ולהכריח אותם לחשוב ולתת תשובה לאוסון הגדול ולאפשרות ניצול לבנין הארץ.

אין הטרנספר יכול וצריך להישאר בקרן זווית. במרכז הפוליטיקה הפיננסית של הציונות מקומו. מה שהיהודים לא עשו לבנין הארץ בטוב, הם יעשו מאונס. כאן מקום המלווה האומי הגדול [...] האנשים אשר נשארו עומדים בראש הציונות כאן אין להם ברצינות לבנין לאומי ולהון לאומי. לכל היותר הם בעד נדבות לאומית. [...]

כיליתי כאן ימים אחדים והנני עוזב בדרך לארץ ישראל. הלב מתפקע למראית האפשרויות האבודות אשר יכלו לשמש באופן היסטורי כתשובה לאסון אשר קרה כאן.

והנני שלכם בהרכת חתימה טובה,
ל. שקולניק

שאלות לבירור:

- מהי התמונה ההיסטורית העולה מהטקסט?
- מיהם השחקנים הראשיים?
- מהי הדילמה?
- מה ההצעה לדרך פעולה?
- באיזו דרך אתם הייתם בוחרים?

מדינה בדרך – לקט מקורות - 2

רקע

בעקבות המלצות ועדות החקירה הבריטיות שביקשו להציע פתרונות לבעיה היהודית-ערבית בארץ ישראל, שהייתה נתונה תחת שלטון בריטי, התנהל ויכוח פנימי במוסדות בארץ ישראל בדבר השאלה האם לקבל את הצעות החלוקה השונות של הארץ וחלוקת האחריות על המאבק האלים בין יהודים לערבים בארץ ישראל. הוויכוח היה מר – כולם הסכימו כי מטרת התנועה הציונית היא הקמת מדינה יהודית עצמאית בארץ ישראל, ואילו ההצעות התייחסו לחלוקה של הארץ בין הערבים ליהודים החיים בה.

ועדות החקירה השונות הוקמו לאחר מאורעות דמים בין יהודים לערבים. בשנת 1937 המליצה ועדת פיל, שמונתה לאחר מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט, על חלוקת ארץ ישראל לשתי מדינות, יהודית וערבית. ההצעה כללה מדינה יהודית בגבולות מצומצמים שכללו את הגליל, עמק יזרעאל, עמק בית שאן ושפלת החוף. יתר שטחי ארץ ישראל, כך על פי המלצת הוועדה, מיועדים להקמת מדינה ערבית. עוד המליצה הוועדה כי הבריטים ימשיכו לשלוט על ירושלים, יפו, חיפה, בית לחם וחוף ים-סוף. הקונגרס הציוני העשרים החליט לדחות את גבולות הצעת החלוקה כפי ששורטטו בהחלטות ועדת פיל, אך סיכמו כי רעיון החלוקה של ארץ ישראל המערבית הוא הבסיס למשא ומתן לקראת הקמת מדינה יהודית.

דברים במועצת מפא"י

תל אביב, 9-11 ביולי 1937

אני חושב שיש דבר מה איום בעצם הוויכוח שלנו ובעצם המצב שנכנסו לתוך ויכוח אשר לשומע מן הצד יוצא שמישהו בקלות מוותר. מישהו אמר: הרים? מה זה חשוב הרים? מה זה חשובה ירושלים? מה ערכו של מדבר יהודה? – אבל זוהי פליטת פה בזמן הוויכוח.

אני, חברים, כשאני רואה את הגרזן הזה על מפת ארץ ישראל לבי שותת דם.

ואין אני מוותר על הרים. [...] אני רוצה גם את המדבר, אם ישנו מדבר בארץ ישראל, גם אם אין לנו תקווה שניישב אותו. עמים יותר גדולים, שפחות דרושה להם קרקע, לוחמים גם בעד מדבריות. [...]

כיצד נשיג קרקע? מבלי לרכוש היא לא תהיה לנו. והנה העלייה היהודית עם כל רכישת דונם הרחיקה מאתנו עשרה דונמים. הן כשמדברים על ציונות גדולה עלינו לשאול את עצמנו, איך נעשה אותה? הן אנו נמצאים בתוך הרתמה, אין אנו ציוני חו"ל והזמן אינו לפני 20 או 30 שנה. עומדים אנו בתוך החזית, אם כן איך נקים את המפעל? מהי התקדמותנו בכל שנה ברכישת קרקע וכמה כסף אנו מוציאים על כמות זו? מה שיכולנו פעם לרכוש בשתי לירות אנו רוכשים עכשיו בעשרים. עכשיו באה סטגנציה [התקבעות] במחיר מפני שבא עיכוב בעלייה, אבל כשתתחיל העלייה יעלו גם המחירים. [...]

ואני חושב שייטכן כי טמון פתרון בדרך החלוקה והקמת מדינה יהודית. ואני יודע שלא תהיה עוד מדינה כל כך מושלמת וזה נכון, משום שמדינות אין נותנים, גם גבולות אין נותנים. והרי בכל זאת נותנים לנו ארץ ומכירים שזה בזכות ולא בחסד ואנו רוב העם עוד נמצאים בחו"ל וצריכים לעלות לארץ ולקבל אותה. אין להשוות את מצבנו למצבן של מדינות אחרות שלוחמות על גבולות.

בעולמנו עכשיו ובעולמנו בכלל מנסרות עכשיו שתי שאלות: האם פוסלים אנו את המחשבה של חלוקה בתור פתרון או לא. אני אומר שאינני פוסל אותה. ייתכן שיש כאן פתרון, כי מה שהיה עד עכשיו היה רע בהחלט. אם ניאלץ ללכת בדרך הקודמת אינני רואה כל מוצא לציונות גדולה. אין לנו לא רכישת קרקע, לא עלייה, לא אמצעים כספיים ולא כל שאר האמצעים הדרושים להקמת המפעל שלנו כמו מכס, גבולות וכו'.

אני עובר עכשיו לנקודה השנייה. אחרי שאני מניח שדרך החלוקה אינה פסולה אני שואל את עצמי: הצעה זו כפי שהיא עכשיו, האם אפשר לקבלה? אני אומר: לא! בשבילי אבן הבוחן הראשונה היא לא המפה אלא העלייה. אני מוכן לשלם את המחיר של החלוקה משום שאני רואה שאין אנו מספיקים במעשינו שנה-שנה לכסות את העודף של האחרים והצורך שלנו. זה בשבילי אבן בוחן וגם תנאי ראשון, אני רוצה לדעת אם מהרגע שהיהודים אומרים "כן" [להצעת החלוקה], אם מאותו הרגע ממש יש לנו חופש עלייה במידה שאנו רוצים ויכולים, ואפילו למעלה ממה שאנו יכולים, או אין לנו. זה קובע את גישתי להצעה זו אם להסכים לה או לא להסכים. לא שמונה חודשים ולא תקופת מעבר שאף אחד אינו יודע מתי היא מתחילה ומתי היא מגמרה, אלא מהרגע שאנו אומרים "כן" אנו צריכים להיות חופשיים בעלייה.

הדבר השני - הנגב. אם כי אמרתי שאני מסכים שאפשר גם בחלק זה לעשות גדולות, ואם כי אני מוכן להסכים ברגע זה לדעה המפוקפקת אם בנגב נמצאים מים, אבל אי אפשר להציע הצעה זו לעם ישראל, שפה יבנה את מולדתו, על השטח הקטן הזה, בלי החלום או האמונה הזאת שאנו נעשה משהו בנגב.

ועוד דבר: דיברו כאן היום על משקי עמק הירדן, ואני יש לי גישה אחרת לכל העניין הזה. ראיתי שיש חברים חשובים במעלה שמנסים להכין דרוש שהנה יהיו לנו גרעינים בעבר השני [עבר הירדן]. לדידי התנגדותנו צריכה לנבוע יותר מהצד הפרינציפיוני. הערבים והאנגלים צריכים להתרגל שאין אנו צוענים בארץ ישראל ושטח האדמה שכבר נרכש על ידינו, יהי זה דגניה או משק אחר, האדמה שנרכשה עד היום בארץ ישראל על ידינו, שרגלנו דרכה עליה, אדמה זו אינה יוצאת מרשות היהודים. ואני הייתי קובע מכל נקודה עברית הכי קיצונית תחום שבת, שזה קובע כיום את הגבול. איני יכול להעלות על דעתי שמה שכבר הושג על ידינו, נותר על זה. הלא כולנו מקווים שגבולות אינם נצחיים ומה שהוא גבול היום ישתנה מחר, אם כן איך אפשר להשליט שמה שהוא כיום יהודי יצא מרשותנו?

הוא הדין בנוגע לירושלים, ולא רק משום שהיא לב האומה ומרכז החלומות והתקוות אלא משום שיושבים בה שבעים אלף יהודים, וירושלים אף פעם לא נשארה בלי יהודים מימי החורבן, ולכן עכשיו כשבאים להציע מדינה יהודית, אי-אפשר להציע ליהודים שירושלים לא תהיה בה. משום כך אני אומר: את ההצעה כמו שהיא כיום, אי-אפשר לקבל. [...] עברו חמישים שנה לציונות, עשרים שנה לאחר הצהרת בלפור, ואנו רואים למה שהגענו. עם כל צעד שלנו קדימה אנו מגבירים את כוחו של הצד השני, ואם מצב הדברים כך, אפשר לבוא למסקנה שבהקמת מסגרת אחרת לפעולתנו ייתכן שבה עמון מנוף הרבה יותר גדול, ולעשר שנים או חמש-עשרה שנה. אף אחד מאתנו, שחושב על ציונות גדולה בדרך זו, אין לו אפשרות להרחיק לראות מה יהיה בעוד חמש שנים.

תנו לי עלייה של מאה אלף יהודים במשך חמש שנים ואני מוכן בעד הרבה דברים לעצום את העיניים. אמרתי קודם כי אין אני מתאר לי את המדינה בלי הנגב. אבל אם גם נניח שיש שטחים אחרים מחוץ לנגב מעניינים אותנו ואנו מוותרים על נגב, כבר אמרו לנו שמקורות המים הם בצפון ויש לחשוב שגם מי ההשקאה של הנגב יבואו מן הצפון. אם מקורות המים יהיו בידינו ונניח ששטח זה שבדרום יימצא מחוץ לרשותנו ויהיה שממה, האם אין לתאר שאנו יכולים לקבל קונצסיה [זיכיון] של מיליון או שני מיליונים דונם? אני מתאר לי

אפשרות כזאת, בכל אופן אין הדבר הזה רחוק יותר מאשר הציונות הגדולה שעליה אנו מדברים, בשיטה זו שאנו הולכים בה.

יודע אני שהעבודה אינה קלה, כבר מרגישים אנו כיום את המרקחה שקמה מסביב לעניין, הן בעולם היהודי הן בעולם הערבי. יודעים אנו את הדרישות שיעמידו נגד זה, אבל זוהי עבודה שצריכים להירתם בה, עבודה שאחרים לא יעשו אותה. וכשאני חושב שפתרון זה טמון בו מנוף לפעולה כבירה, אני מגיע לכלל דעה שכך ההצעה, כמו שהיא אין לקבלה, אבל צריכים לחפש את הדרך להפוך אותה למנוף שייתן לנו את האפשרות לפעולה גדולה.

שאלות לבירור:

- מהי התמונה ההיסטורית העולה מהטקסט?
- מיהם השחקנים הראשיים?
- מהי הדילמה?
- מה ההצעה לדרך פעולה?
- באיזו דרך אתם הייתם בוחרים?

מדינה בדרך – לקט מקורות - 3

רקע

ב-29 בנובמבר 1947 אישר האו"ם את תכנית ועדת אונסקו"פ לחלוקת ארץ ישראל לשתי מדינות, יהודית וערבית, ולשטח בין-לאומי. ההחלטה, מס' 181 של העצרת הכללית של האו"ם, המוכרת כהחלטת כ"ט בנובמבר, כללה גם החלטה על מועד פינוי הכוחות הבריטיים משטחי ארץ ישראל, עד לאוגוסט 1948 (בפועל עזבו הבריטים את הארץ בחודש מאי, אז גם הוכרז על הקמת מדינת ישראל), וכן את השלבים לקראת כינון המדינות החדשות והקמת כוח צבאי יהודי חמוש להגנה עצמית. ערביי ארץ ישראל דחו את התכנית, וימים ספורים לאחר שהתקבלה החלו התנגשויות אלימות. גם בתוך היישוב היהודי היו הדעות חלוקות – ארגון האצ"ל בראשות מנחם בגין דחה את תכנית החלוקה, בתנועת לח"י בירכו על ההכרה בזכותם של היהודים למדינה אך דחו את הצעת החלוקה, וגורמים חרדיים ב"אגודת ישראל" דחו גם הם את התוכנית בשל הוצאת ירושלים מהשטח המיועד למדינה היהודית. הוויכוח הפנימי לא אפשר את איחוד המחנות לכלל כוח צבאי אחד של היישוב היהודי לקראת הקמת המדינה. הוויכוח נתן אותותיו גם ביכולת של היישוב להתארגן לקראת הקמת מוסדות מאוחדים כמתחייב מההחלטה לקראת כינון מדינה עצמאית.

דברים בישיבת הוועד הפועל הציוני תל אביב, 7 באפריל 1948

רבותיי, התכנסנו כאן למושב מלחמה של הוועד הפועל הציוני. קדרו מחדש השמים, מבצבצת מחדש הבגידה [הצעת החלוקה]. התכנסנו לטכס עצה ולקבוע את דרכנו ולהגיד דבר אחד ראשוני ויסודי: אל העבר לא נשוב. [...] ההרגשה היא שהמדינה היהודית, חירותה ועצמאותה נולדו והשאלה היא איך לטפח, איך ללחום להם, איך להבטיח את קיומם. [...] לי נראה, רבותיי, שלו היינו לקראת ימי לייק סקסס [Lake Success, כפר שבו שכן האו"ם עד 1951] ולקראת השבועות המעטים שעברו מאז, עשירים יותר במעשים שבעבר, כלומר לו סך הכול של כוח היישוב היה יותר גדול משהינו כיום, ייתכן שהבגידה לא הייתה ממהרת לבוא או אולי לא הייתה באה ככה. זאת נאמר כאן: לכולנו, לכל התנועה הציונית, לכל תנועת תחייתנו, חלק בחולשתנו, במידה שהייתה חולשה. ודאי, היינו במסגרות כאלו שלא קל היה להכין במחותרת גוף צבאי, כוח הגנתי שיוכל לעמוד בעת צרה כזו. נחוצה והכרחית הייתה לנו תקופת מעבר יותר גדולה מטרם בוא הבגידה, כדי שנוכל להקים את כוחותינו. אבל ייתכן בכל זאת שלו יכולנו להיות יותר חזקים בשטח הקרקע, במספר היישובים והיהודים בארץ, לו מאמצינו בשנים שעברו היו יותר גדולים, הרי בהיותנו יותר חזקים יכולנו גם למנוע את הבגידה או לפחות להיות יותר בטוחים וחזקים בעמידתנו. [...] חברים, רבותיי, עד עכשיו טרם גייסנו את כל אותם הרבבות לשירות הצבא, לשורות הצבא, שדרוש לגייס. ולא גייסנו אותם לא מפני שיהודי ארץ ישראל וצעירי ארץ ישראל אינם רוצים להתגייס. לא גייסנו אותם עדיין, אם כי גייסנו כבר רבים, מפני שעדיין אין מחנות בנויים, אין נעליים לכולם, אין מעילים לכולם. חברינו במנרה ובנגב רעדו מקור בימות הגשמים מפני שחסרו להם בגדים [...] וישנה הרגשה וידיעה שאספקה, לא רק ליישוב אלא גם לצבא, עדיין לא מובטחת ולא מסודרת. אנחנו עדיין רוצים להחזיק צבא במנות קצובות.

אינני יודע אם לרבים מאתנו יש מושג מה זה צבא שנכנס במצב כזה לארץ, שהיא כולה גבולות, במצב זה של הדרכים. איך אפשר לו לצבא במצב זה לחיות על מנות קצובות מבלי מלאי גדול, לפחות פי שניים-שלושה ממה שנחוץ. נראה לי משום כך שנשגה משגה חמור אם לא לכך נרכז את כינוסנו: לדאוג איך בעשרות הימים המעטים שנשארו לנו מהר להתגייס, מהר לבנות את הכוח ולציידו [...] ותוך כדי כך גם ליישב ארץ.

וגם על זה אולי אומר מילה. כל שבוע וכל חודש שעובר מאז לייק סקסס ואיננו מוסיפים נקודות חדשות – הפסד הם לנו. חברי הוועד הפועל הציוני, אנא הבינו: אין זו אותה שגרה שתמיד תבענו ונתבע התיישבות, שזה היה סם חיינו להוסיף יישובים. הפעם כל יישוב שבתכניתנו להוסיף זה יישוב גבול, יישוב ספר, מבצר. הזכיר כאן אתמול בן גוריון את מעט היישובים בנגב ואת צינור המים. בלעדיהם לא הייתה לנו עכשיו שום דריסת רגל בנגב. אם תסתכלו במפה תראו מעבר צר בין יהודה והגליל לבין הנגב. אנו קוראים לו הצוואר. שם קל להחניק אותנו, אל תפתח פה לשטן. שם נחוצות לנו נקודות מבצר אחדות, צריפים, חוטי תיל ואנשים. ועוברים שבועות מבלי שנעשה בזה מפני שחסרים לנו דברים חומריים – לא רוח ולא נפש ולא גוף האדם. אלפי יקרים ונכבדים הולכים בזה ללא שאלה.

הכרחי להקים רוח באדם וביישוב, ולא רק ביישוב, של "בכל נפשך ומאודך". אני שם את הדגש על "בכל מאודך". הנפש של אלפים ורבות, היא ישנה, בתוך הרוח ישנה. ישנה גם סבלנות רבה ללכת ללא בגדים ונעליים ונשק ואספקה, מתוך תקווה וציפייה שיבוא יום, והוא קרוב, וזה יותן. ההרגשה היא ברורה: יותנו לנו הכלים – והמעשה יעשה. ואני יודע שאין היום די מכוניות בארץ ישראל להביא אספקה לירושלים (אני סומך על כך שהישיבה היא סגורה), אני יודע שאין די חומר לשריין. [...]

לחברים רוויזיוניסטים בוועד הפועל הציוני אני רוצה להגיד: אתם דורשים ועדות חקירה בטרם כול. יהיו לנו כהנה וכהנה כישלונות וגם כהנה וכהנה ניצחונות, ואתם תתחילו בתקיעת סכין בגב על כל מחסום שנפרץ במצבנו כיום? בזה אתם אומרים להמוני היישוב: "תתגייס, תן את נפשך"? זוהי רוח האחוה שאתם תובעים מאתנו לשם לאומיות צרופה? זוהי רוח האחוה לאיש במערכה? שאלו את הרבבות – ועדות חקירה נחוצות להם או בגדים ונשק?

מה נחוץ לעם במאבקו ובמלחמתו בימים כאלה אם לא צבא אחד? עוד לא ראיתי כל כך אפילו בארגונים אזרחיים, לא צבאיים, רחבות כזו שאפשר לכלול בה הכול מכול כול, פקודות שונות, החלטות שונות. על אחת כמה וכמה לא ראיתי זאת בצבא ובימי חזית! [...] מדוע לא יתגייס כל בחור ביישוב לדגל, לצבא אחד? האם לא קראנו קריאת גיוס לכולם? [...]

מדברים על משמעת ועוז רוממותה בפנינו אבל כשמגיעים לביצוע נראים החוטים הלבנים של התפרים. כך איננו יכולים להחזיק מעמד, בייחוד בימי מלחמה, בימי מאמץ עליון. אולי נחדיר לנשמותינו את פירושן האמתי של המילים "מאמץ עליון".

עוד היישוב כולו לא הגיע למאמץ עליון, עוד הגיוס לא הגיע למאמץ עליון, עוד ארגון הכלכלה לא הגיע אליו, עוד עיריית תל אביב לא הגיעה לכך. ספרות עודנה משתוללת בארץ ואז נחוצה באמת חזית אחת ומשמעת אחת במלוא מובן המילים, במובן הפשוט ביותר. צריכה לקום, גם לצורכי פנים וגם לצורכי חוץ, רשות אחת עליונה. אם נקרא לזה ממשלה או נמצא לזה טרמין [מונח] שלנו ארץ-ישראלי שורשי.

מובאת כאן הצעה על מועצת עם של שלושים וכמה חברים המאחדת בתוכה ובקרבה את כל אלה שנשאו בדאגה ובחרדה ובמסירות במשימותיו של היישוב במשך עשרות שנים, אלה שבנו וטיפחו ותקום אקזקוטיווה [הנהלה] ממשלתית וייפסק פיצול האחריות והמעשים. [...]

אמרתי: לעבר לא נשוב. חשבנו: אולי נוכל לשבת קצת בשלווה ולעסוק רק במלאכת בניין וקיבוץ גלויות. אבל זה לא ניתן. זה ייעשה תוך מלחמה ומאבק והקרבת קורבנות גדולים, וכישלונות וניצחונות – עד שנגיע לניצחון. אנחנו נגיד לעולם: החלטנו על עצמאות, על ממשלה יהודית – והקימונו אותן. גם משום כך צריך לצייד את המוסד באותה הסמכות שהכרחית למוסד עליון שהוא מוסד מנהל ומבצע. לא פיצול האחריות, לא פתיחת אשנבים להתחמקות, לא דיבורי הסוואה על מתן זכויות למישהו בתוך המלחמה והצבא. גיוס וריכוז הכוחות, העמדת היישוב כולו תחת הרשות הזאת!

בוועד הפועל הציוני יושבים לא רק אנשי ארץ ישראל וזוהי זכותנו הגדולה, זה מזלנו, שיש לנו תנועה עולמית, לא רק היישוב. אינני בא בטענות ברגע זה אם נעשו די מאמצים בעולם היהודי או לאו. התיאבון בא עם האכילה, הצרכים באים עם המלחמה. אינני יודע אם יש כאן מישהו אשר לפני חודשיים תיאר לעצמו בדיוק את הממדים, את ההיקף. אולם גם כיום איננו יודעים מה הם הממדים, כמה רבבות נצטרך עוד להכניס לתוך מדי ההגנה, ומה הם האמצעים והנשק הנחוצים לכך. ואל ירגישו את עצמם חברינו בעולם מוטרדים יותר מדי כאשר יום-יום ושבו-שבוע תבואנה דרישות נוספות. אני יודע שיש רוטינה, הנהלת קרנות ומגביות והסכומים קונבנציונליים, ולא נוח ולא נעים לבלבל כל פעם את המוח שייתנו כסף. אבל אני מעז לחשוב שהמוני היישוב והעם היהודי מבינים יותר מה קשתה המלאכה. [...]

מתוך שכבות בוני החקלאות והתעשייה, המסחר והתחבורה היהודיים, צמחו אותם הנהגים הנוסעים עכשיו בדרכים והפורצים את המחסומים. הם לא הובאו כמומחים – הם גדלו מכאן. ורק אלה שיגדלו מכאן יעשו את המלחמה. אינני רוצה להתנער מכל מוח וכל כוח שאפשר לרכז בעולם, הבא תביאו אותם [...] את העצה והתושייה, שכסם ופעולה, כתף נאמנה, העמדת כל מאודנו וכל נפשנו לרשות העליונה שתנהל את המלחמה ותביא אותנו להישגים, אשר תוך המלחמה תכבוש ותיישב את הארץ. [...] רבותיי, אולי תחשבו רגע, אתם הרי חושבים את עצמכם לפטריוטים – אם כן חדלו מזה [ממריבות]. תנו כתף נאמנה להנהלת המלחמה, לביצוע עצמאותנו.

שאלות לבירור:

- מהי התמונה ההיסטורית העולה מהטקסט?
- מיהם השחקנים הראשיים?
- מהי הדילמה?
- מה ההצעה לדרך פעולה?
- באיזו דרך אתם הייתם בוחרים?

מדינה בדרך – לקט מקורות - 4

רקע

שאל אביגור (מאירוב) היה מראשי "ההגנה", הבסיס להקמת צה"ל. במהלך מלחמת העצמאות ריכז מאירוב את הרכש הישראלי באירופה, ופעל להשגת כלי נשק ותחמושת למרות ההצהרות הרשמיות של המדינות השונות כי לא יספקו לישראל נשק. לאחר המלחמה היה מאירוב סגנו של דוד בן-גוריון במשרד הביטחון. בשנים 1947-1948, עד הקמת המדינה, היה לוי אשכול ראש המפקד לשירות הציבור שיועד להניח את התשתית לגיוס המוני, ועד להקמת המדינה טיפל המרכז תחת הנהגתו בכמאה אלף מועמדים לגיוס, מהם גויסו בפועל כ-40 אלף עם פרוץ מלחמת העצמאות. במקביל מונה אשכול על ידי בן-גוריון לעוזרו האישי במחלקת הביטחון של הסוכנות היהודית והיה אחראי, בנוסף למערך הגיוס, גם על נושאי הרכש, התחבורה, האספקה וההגנה האזרחית. אשכול שימש, כמו אביגור, סגנו של בן-גוריון, והיה מנכ"ל בפועל של משרד הביטחון.

אל שאלו מאירוב, אירופה

ת' אביב, י"א בסיון תש"ח, 18 ביוני 1948

לשאלו,

את הדו"ח ליום 10.6.48 קיבלנו ואישרנו את קבלתו במברק. אי אפשרות לה נתן תמונה מקיפה. חסר לי עכשיו דו"ח כספי מבראשית. ייתכן שהוא ישנו כאן ואין יודעים? ייתכן שבן-גוריון יודע הכול, אני אינני יודע. איך הוצאו שתי רבבות ואולי יותר מיליונים הדולרים עד עכשיו?

ועכשיו לכולם גדולים, בהם תלוי הכול. הכול אנו מאחרים בכול, לאסוננו, קצת הראשונים בטנקים מופיע האויב, הראשונים בתחמים מופיע האויב. באווירונים האויב. הם עולים עלינו במספר ארבע מאות מונים ואם גם יתרון טכני להם, אנה אנו באים. הגיון הוא כוח. הוא צבא ממושמע, מודרך ומאורגן. עלינו בבת אחת לקפול קפיצה נחשונת מעל לראש.

נחוצים טנקים ויותר גדולים מאלה שקיבלנו. דעת מומחיתנו – בני 33 טון, שרמן, פתח ודומה. נחוצים הרבה ויותר תחמים גדולים, גם גדולים מבני 55 מילימטר. נראה שלאויב ישנם גם כאלה.

נחוצים כליים על הים מצוידים ומזוינים. נחוצים כנפיים ונחוצו דלק.

לאכילס שלנו הרבה עקבים. מפעם לפעם מזדקר ומתבלט עקב אחר ומי יודע אם לא הדלק הוא העקב המסוכן ביותר. [...]

נחוצים כמובן הרבה תחמים אנטי-אוויריים. מי יודע מאיזו נקודה תחילת המלחמה עם תום ההפוגה או הפסקתה באמצע. נחוצו חומר נפץ במשולחים קבועים, תמידיים ותדירים.

ייתכן שנצמין בחז"ל (ונבקשך לשלם) חומרים כימיקליים שונים במאות טונות שאפשר להביאם כזבל כימי כשר ואפשר להשתמש בהם בתערוכת לטני"ט. זה קל להביא וזה יוצא בהרבה את חומרי הנפץ שלנו. התעשייה שלנו מתפתחת, מייצרים כבר כדורים 303 בכמות של 5,000 ביממה. זה גדל והולך. מייצרים יפה את הפיאט - נשק אנטי-טנקי. מייצרים לרבות מוקשים מכל המינים, פגזים לפיאט, פצצות לאווירונים. מרגמות 3 אינץ' ייצרנו 200 חתיכות חדשות ונמשך עוד 2-3 מאות. מנסים ליצור מרגמה בת 6 אינץ'. צרות וקושי. מנסים לחקות ולבנות את המרגמה 120 מלימטר ועל כולם הפגזים לכל אלה. [...]

אמש הייתי בדגניות על יד קברי האחים של לוחמי המשק. ראיתי את אנשי כינרת דומני מרחוק ראיתי גם את שרה (מאירוב). העמק הזה נאבק קשות, שרד ויוכל עד עכשיו. הוא אמנם שותת דם ולקוק להרבה עזרה באנשים ובציד. אין להתפאר ולהתגאות בפיקוד הצבאי ובהכנתו שמה. ועכשיו, שאול, כמכתב ראשון זה יספיק ובפרט כשאני עי"י מאוד מהנסיעה לדגניות וממיעוט שינה. לפי שעה שלום. שלח תנח"ים הרבה וגדולים, שלח טנקים הרבה וכבדים. איך אמר צ'רצ'יל? הבו לנו הכלים, המלאכה תיעשה.

שלך בתקווה, י' שקולניק

שאלות לבירור:

- מהי התמונה ההיסטורית העולה מהטקסט?
- מיהם השחקנים הראשיים?
- מהי הדילמה?
- מה ההצעה לדרך פעולה?
- באיזו דרך אתם הייתם בוחרים?